

доповнень до чинного законодавства, що дає можливість забезпечувати роботу судової влади.

Підсумовуючи, варто відмітити, що Україна достойно приймає і справляється з суворими реаліями сьогодення, які впливають на всі сфери життя суспільства. Також, всі органи державної влади в тому числі і судової гілки влади для забезпечення гарантування захисту прав і свобод громадян є незамінними. Саме тому судова влада повинна реагувати на всі виклики швидко та мати можливість працювати безперервно особливо в умовах воєнного стану.

Джерела:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Чурилова Тетяна Миколаївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного,
європейського права та порівняльного правознавства*

Сумського державного університету

Мурач Дмитро Васильович

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА В УКРАЇНІ

Війна, яку розв'язала РФ проти України, суспільно-політичні процеси в Україні та Збройних Силах посилюють пошук внутрішньої опори, що дає

активна віра. За таких умов військове душпастирство як ніколи стає потрібним окремому військовослужбовцю та армії загалом. Попри тривалу історію існування військового капеланства в Україні, на законодавчому рівні така діяльність ніколи не була врегульована. З 2014 року військові капелани здійснюють моральну та духовну підтримку військовослужбовців, спочатку в зоні проведення антитерористичної операції, далі, на території проведення Операції об'єднаних сил, та в умовах широкомасштабного вторгнення в Україну російських військ.

Конституція України у ст. 35 проголошує, кожен має право на свободу світогляду й віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Враховуючи, що стаття 17 Конституції забороняє використовувати Збройні Сили та інші військові формування для обмеження прав і свобод громадян, відсутні перешкоди для законодавчого унормування духовної опіки військових [1].

Важливість релігії як складової життя спостерігається через призму соціальної ідентичності. Так, згідно соціологічного дослідження «Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000-2021 рр. (Інформаційні матеріали)», упродовж усього періоду 2000-2021 рр. українське суспільство демонструє досить високий рівень релігійності: зокрема, станом на кінець 2010 р., порівняно з 2000 р., число громадян, які визнають себе віруючими, зросло з 58% до 71%. Надалі, впродовж 2010-2020 рр. частка віруючих серед дорослих громадян України становила в середньому 70% [2, с. 3]. Подібні показники підкріплюються суміжними статистичними даними: кількість релігійних організацій в Україні (без тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим та міста Севастополь) станом на 20.10.2022 року становить 25 652 одиниць [3]; міра диверсифікації релігійних конфесій в Україні сягає 97 різних автономних одиниць без врахування окремих нових релігійних організацій [4]. Наведені

статистичні дані можуть виступати корелятами релігійності» » населення України, що дозволяє нам висунути тезу щодо важливого місця релігії в житті абсолютної більшості громадян України, і, відповідно визнати її у якості чинника соціальної ідентичності (приналежності), що опосередковано задовольняє потребу особистості до афіліації [5, с. 106].

Наприкінці минулого року, правовий статус військового капелана був закріплений на законодавчому рівні. Так, з 1 липня 2022 року набрав чинності Закон України «Про Службу військового капеланства» [6]. Він врегулював відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, а також визначив правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства.

Згідно пункту 2 частини 1 статті 1 зазначеного Закону, військовий капелан – це особа, яка в установленому порядку отримала мандат на право здійснення військової капеланської діяльності, уклала контракт про проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу (виключно на посадах Служби військового капеланства) та здійснює військову капеланську діяльність у підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України на підставах та в порядку, передбачених цим Законом [6].

Мандат на право здійснення військової капеланської діяльності - документ державного зразка, який надає священнослужителю право здійснювати військову капеланську діяльність та буде виготовлятися Державною службою з етнополітики та свободи совісті. Обов'язковою вимогою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти. Підготовка військових капеланів передбачає проходження курсу за спеціальною програмою підготовки в кожному окремо

навчальному центрі Збройних Сил, Нацгвардії, Держприкордонслужби України. Видача зброї та боєприпасів військовим капеланам забороняється. Військові капелани також не можуть бути залучені до чергувань, нарядів, проведення службових розслідувань та інших дій, несумісних з їхніми посадовими обов'язками та статусом священнослужителя [6].

Основним завданням військового капелана є задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців шляхом проведення дій релігійного характеру зі спільнотою (релігійні обряди, урочисті та поминальні заходи) та індивідуально (сповідь). Повний спектр законодавчо визначених обов'язків військового капелана налічує також морально-етичне виховання та участь в психологічній реабілітації військовослужбовців. Їх практичне втілення передбачає тісну професійну взаємодію капелана з військовим лікарем. У своєму дослідженні, Р. Седон, Е. Джонс та Н. Грінберг, акцентують увагу на важливості такої взаємодії та приходять до висновків, що за умови правильного навчання і достатнього взаєморозуміння ролей один одного, співпраця капеланів та військових лікарів, ймовірно, матиме позитивні наслідки для психологічного здоров'я військовослужбовців [7, с. 1360].

Характер взаємодії капелана та військового лікаря безумовно впливає на психологічне здоров'я військовослужбовця, але попри це не варто забувати про специфіку канонічної діяльності, що і обумовлює індивідуальний вплив капелана на особу. Суб'єктивне сприйняття капелана та лікаря з боку особи диференціюється: лікар турбується про загальне здоров'я, а капелан опікується лише однією зі складових психічного здоров'я, на якій виключно він і спеціалізується. Відповідно в діяльності військового капелана присутня певна самість, а отже він є автономною, в певній мірі незамінною ланкою військово-медичної служби, реалізація повноважень якої прямо чи опосередковано покращує психологічний стан військовослужбовців.

Доцільність законодавчого врегулювання інституту військового капеланства в Україні не викликає жодних сумнівів. Зазначений інститут є одним із стандартів НАТО [8]. Отже, його відновлення та правове

регулювання є важливим кроком не тільки для реалізації курсу на євроатлантичну інтеграцію, але й в напрямку удосконалення системи підтримання високої боєздатності, патріотичного й духовно-морального потенціалу українського війська.

Джерела:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.11.2022).

2. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000-2021рр. (Інформаційні матеріали). Центр Разумкова: Київ, 2021. 172 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf.

3. Зареєстровані юридичні особи за областями станом на 20.10.2022 з кодом організаційно-правової форми 825 «Релігійна організація» (РО), наявні в Єдиному державному реєстрі фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР): у порядку від найменшої кількості осіб на одну РО до найбільшої. Державна служба статистики України. URL: <https://dess.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/2022.10.20-REL-data-public.xlsx> (дата звернення: 07.11.2022).

4. Звіт про мережу релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2021 року. Державна служба статистики України. URL: <https://dess.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/Form1-2021-public3.xls>. (дата звернення: 07.11.2022).

5. Горностай П. П. Групова ідентичність як предмет психології малих груп. Наукові студії з соціальної та політичної психології. Вип. 24 (27). К., 2010. С. 105-113.

6. Про Службу військового капеланства : Закон України від 30.11.2021 р. № 1915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text> (дата звернення: 05.11.2022).

7. Rachel L. Seddon, E. Jones, N. Greenberg. The Role of Chaplains in Maintaining the Psychological Health of Military Personnel: An Historical and

Contemporary Perspective, Military Medicine, Volume 176, Issue 12. 2011. Pp. 1357–1361. DOI: <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-10-00124>.

8. NATO approaches, practices, principles and standards in the security and defence sector of Ukraine. Key achievements as of September 2022. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2022/09.2022/broshura_EN.pdf

Ракіпова Інна Василівна

*к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та
оперативно розшукової діяльності*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Черноморченко Костянтин Володимирович

*аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема доступу до безоплатної правничої допомоги має важливе значення для захисту прав та законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні. Особливої актуальності така проблема набуває сьогодні в умовах дії воєнного стану в Україні.

Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, передбачений розділом IX-1 КПК України, безумовно є винятком із загального порядку здійснення кримінального провадження та має відноситися до форми судочинства з посиленими процесуальними гарантіями, в тому числі відповідні гарантії повинні мати місце і в аспекті захисту прав та законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні. Можливе змінення територіальної підсудності у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану, доступність/недоступність технічних засобів